

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

Art
Jurisprudence
Philological sciences
Pedagogical sciences
Psychological sciences

№13(100) 2021
Część 2

PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК: 37.035.2

*Бабаян Юлія Олександрівна,
Мороз Ольга Петрівна*

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Babaian Yuliia,
Moroz Olga,*

Mykolaivskyi National Sukhomlynskyi University

COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PERSONALITY AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

Анотація.

У статті аналізуються поняття «компетентність» і «комунікативна компетентність». Визначено, що під психологічною категорією «комунікативна компетентність» розуміють зазвичай міжособистісну компетентність або соціально-психологічну компетентність, яка трактується як здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин. Розглянуто структурні компоненти комунікативної компетентності, що включають комунікативні здібності, комунікативні вміння і комунікативні знання, які адекватні комунікативним задачам і достатні для їх вирішення.

Abstract.

The article analyzes the concepts of "competence" and "communicative competence". It is determined that the psychological category of "communicative competence" is usually understood as interpersonal competence or socio-psychological competence, which is interpreted as the ability of an individual to interact effectively with others in the system of interpersonal relations. The structural components of communicative competence are considered, including communicative abilities, communicative skills and communicative knowledge, which are adequate to communicative tasks and sufficient for their solution.

Ключові слова: спілкування, комунікація, компетентність, соціально-психологічна компетентність, комунікативна компетентність.

Keywords: interaction, communication, competence, socio-psychological competence, communicative competence

Сьогодні психолого-педагогічна наука та практика гостро ставить проблему необхідності вдосконалення змісту, форм й методів професійної підготовки майбутніх вихователів. Серед головних вимог до їхніх професійних якостей особливе місце належить рівню їхніх комунікативних характеристик. Оскільки професія педагога відноситься до категорії соціальних професій, то потребує вміння ефективно взаємодіяти з людьми. Всі основні види роботи вихователів здійснюються саме через організацію спілкування з людьми як знаряддя професійної діяльності.

Спілкування й комунікації є одними з проявів людської сутності, особистісною формою функціонування суспільних стосунків, що відображає об'єктивну потребу людини жити в соціумі, об'єднуватись і співпрацювати один з одним. Ефективність процесу спілкування й комунікації залежить від комунікативних знань, комунікативних вмінь та комунікативних здібностей партнерів по спілкуванню, тобто від комунікативної компетентності особистостей.

У «Психологічному тлумачному словнику» надається така характеристика терміну «компетентність»: це «психосоціальна якість, яка означає силу і впевненість, що виходять із почуття власної успішності й корисності, які дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням» [5].

Не зважаючи на достатню кількість розробок у цій сфері, проблема компетентності ще не отримала вичерпного аналізу, тому у соціально-психологічній, педагогічній літературі такі категорії як «компетентність у спілкуванні», «соціальна компетентність», «соціально-психологічна компетентність», «міжособистісна компетентність», «комунікативна компетентність» трактуються неоднозначно й часто співвідносяться між собою вітчизняними і зарубіжними психологами.

Одним з перших понять, близьких до поняття «комунікативна компетентність», є поняття «соціальна компетентність» – це інтегрована здатність особистості, що включає в себе розмаїття ключових компетентностей, таких як громадянська, духовна,

професійна зрілість; комунікативна, мовна, побутова, екстремальна компетентність тощо, тобто інтегрує у собі інші види компетентностей.

Критерієм соціальної компетентності є результативність взаємодії, досягнення значущих позитивних результатів соціальних цілей у певних соціальних контекстах з використанням відповідних засобів.

Не менш близьким до поняття «комунікативна компетентність» є поняття «соціально-психологічна компетентність» – це спеціальна здібність особистості, яка має природні задатки у формі певних соціально-психологічних властивостей і набуває подальшого розвитку внаслідок набуття людиною життєвого досвіду та в процесі міжособистісної взаємодії.

У структурі соціально-психологічної компетентності вчені виділяють такі компоненти: когнітивний (система знань про сутність, структуру, особливості взаємодії, знання про стилі спілкування; фонове знання; творче мислення); поведінковий (загальні та специфічні вміння, що дозволяють орієнтуватися та успішно керувати соціальною ситуацією спілкування і взаємодії, обирати та застосовувати адекватні засоби спілкування й конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях; експресивні та перцептивно-рефлексивні вміння); мотиваційний (розширення простору соціальних інтересів, спрямованість на взаємодію, високий рівень домагань та потреби у спілкуванні, готовність до прояву компетентності, відповідальність); емоційний (гуманістична установка на взаємодію, готовність вступати з іншою людиною в особистісні, діалогічні взаємини; високий рівень емпатії та рефлексії; позитивна Я-концепція). Цей вид компетентності включає сукупність комунікативних, перцептивних, інтерактивних знань, вмінь та навичок.

У соціальній психології під психологічною категорією «комунікативна компетентність» розуміють зазвичай міжособистісну компетентність або соціально-психологічну компетентність, яка трактується як здатність індивіда ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних відносин. Більшість науковців (Н. Ануфрієва, О. Киричук, Л. Петровська, О. Сидоренко та інші), що досліджують цю проблематику, під терміном «комунікативна компетентність» розуміють складний соціально-психологічний феномен, основу якого становлять [1; 2; 3; 4]:

- сукупність знань, умінь і здібностей, що забезпечують ефективне спілкування, здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, вміння легко і швидко встановлювати ділові і товариські контакти з оточуючими;
- здатність використовувати знання законів, механізмів, стратегій, тактик, способів, правил, норм спілкування, способів уникнення та розв'язання конфліктів, способів самоорганізації та взаємодії з іншими людьми в різних ситуаціях спілкування;

- вміння слухати, чути і розуміти співрозмовника, рахуватися з інтересами і думками інших людей, проявляти емпатію, обмінюватися інформацією;

- вміння прогнозувати, передбачати, програмувати соціально-психологічну ситуацію спілкування, враховувати її своєрідність, «вживатися» та управляти процесами спілкування в комунікативній ситуації (організація уваги партнерів по спілкуванню, стимулювання їх комунікативної активності, управління процесом спілкування тощо);

- здатність до співробітництва на паритетній основі, побудови діалогічної взаємодії з іншими людьми, прагнення до участі у суспільних і групових заходах, що задовольняють потреби людей у широкому, інтенсивному спілкуванні;

- здатність адекватно реагувати на різноманітні зовнішні впливи;

- доброзичливе та толерантне відношення до інших людей.

Комунікативна компетентність людини, як і загальна компетентність особистості, має свою структуру. Якщо вичленити з визначення загальної компетентності те, що, скоріш за все, відноситься до компетенції (силу і владу), то складовими загальної компетентності будуть: здібності, вміння, і знання, які достатні й адекватні для вирішення завдань і проблем.

О. Сидоренко, спираючись на описання про загальну компетентність, враховуючи погляди класиків (Л. Петровської, Ю. Ємельянова) зазначає, що комунікативна компетентність є сукупністю комунікативних здібностей, комунікативних вмінь і комунікативних знань, які адекватні комунікативним задачам і достатні для їх вирішення [4].

Таким чином, комунікативна компетентність – це системне, інтегральне, відносно стабільне, цілісне психологічне утворення, що проявляється в індивідуально-психологічних особливостях людини під час її спілкування та взаємодії з іншими людьми, в поведінці та у ході професійної діяльності (у зовнішньому плані), і в саморегуляції (у внутрішньому плані). Вона є головним показником ефективності процесу спілкування та комунікації.

Список літератури

1. Ануфрієва Н. М. Комунікативна компетентність особистості. Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. 2002. Вип. 12-13. С. 53-58.
2. Киричук О. Соціально-комунікативна активність особистості в контексті суб'єктивно-вчинкової парадигми. Рідна школа. 2007. № 5 (928). С. 12-15.
3. Петровская Л. А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг. М.: Издательство МГУ, 1989. 216 с.
4. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. СПб.: Издательство «Речь», 2007. 208 с.
5. Шапар В. Б. Психологический тлумачний словник: Близько 2500 термінів. Х.: Прапор, 2004. 639 с.